

УДК 349.2

Кумейко А.В., кандидат юридичних наук, докторант відділу аспірантури і докторантури Національної академії Служби безпеки України
(Національна академія Служби безпеки України, м. Київ, Україна)

ЩОДО НОРМАТИВНОГО ТА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РОЗУМІННЯ ПОНЯТТЯ «ОБОРОНА»

В межах досліджень, здійснених представниками військової науки визначається, що оборона у її співвідношенні із державною безпекою розуміється як вжиття заходів із припинення та відвернення нападу на територію країни [1]. Цікавим є висновок, досягнутий у дослідженнях І.І. Грушко щодо розуміння потреб національної оборони як кола державних безпекових інтересів [2, с. 178-182; 3, с. 230-234].

У дослідженнях В.П. Шкідченко й В.Д. Кохно визначено, що критеріями співмірності понять «воєнна безпека» та «оборона» є розуміння останнього через здатність держави відвернути та відбити зовнішню воєнну агресію збройним шляхом, тоді як перше поняття визначається вченими як здатність реагувати на негативні внутрішньодержавні загрози цілісності країни. Забезпечення функцій воєнної безпеки, на думку В.П. Шкідченко й В.Д. Кохно, розглядається як вжиття сукупності заходів не лише в сфері обороноздатності, але і з питань здійснення внутрішньої та зовнішньої політики, економічної безпеки та економічної спроможності держави задовольняти потреби населення в умовах оголошеного збройного нападу чи в умовах воєнного стану [4, с. 6]. Протилежний підхід обстоюється у дослідженні О.І. Погібка, де сфера воєнної безпеки відноситься до складових оборони, і відмежовується від національної безпеки [5].

Розуміння оборони пов'язується із підготовкою та у разі необхідності активізацією налагодженого механізму взаємопов'язаних комплексних заходів, засобів, інструментів, що здатні виконати функцію захисту територіальної цілісності держави, що вимагається у випадку збройного нападу на державу [6], що має відрізнятися від розуміння категорій «державна безпека» та «національна безпека».

Рішенням РНБО, затвердженого Указом Президента України від 25 березня 2021 року № 121/2021, встановлюється, що «воєнна безпека України є однією із засадничих умов реалізації права українського народу на самовизначення, збереження держави Україна та забезпечення її сталого розвитку на основі найвищих цінностей демократії, верховенства права, свободи, гідності, безпеки і процвітання громадян усіх національностей» [6].

Згідно із положеннями Стратегії воєнної безпеки України від 25 березня 2023 року визначалось, що однією із загроз для української держави визнавалась «ескалація Російською Федерацією збройної агресії проти України, збройна агресія з боку інших держав або коаліцій держав - повномасштабне застосування воєнної сили проти України шляхом проведення військових операцій з рішучими діями, що може супроводжуватись інформаційними кампаніями, інформаційно-психологічними операціями, кіберопераціями та спеціальними операціями проти України, а також блокадою її портів, узбережжя, повітряного простору», - було визнано як одна із загроз воєнній безпеці української держави [6], що власне у 2022 році і відбулось. Виходячи із такого нормативного положення воєнна безпека та оборона має відрізнятися від державної безпеки тим, що її порушення пов'язується із вчиненням збройної агресії як з боку іноземних держав, так і в межах внутрішніх локальних конфліктів, в тому числі релігійного походження. Зокрема, до внутрішніх загроз воєнній безпеці вище зазначеним нормативно-правовим актом було віднесено «спровокований та підтриманий ззовні збройний конфлікт у межах території України, що може супроводжуватись масованим застосуванням засобів збройного насильства, незаконних збройних

формувань (приватних військових кампаній), міжнаціональною, міжконфесійною або соціально-політичною нестабільністю» [6].

Розуміння категорії «оборона» є відмінним в межах військової науки, адміністративно-правової науки, а також в межах науки публічного управління та адміністрування. Для представників військової науки є характерним розуміння «оборони» як певних дій бойового характеру, що реалізуються задля подолання проявів наступу, вторгнення, що часто здійснюється із перевагою сил та озброєння, що вимагає дотримання принципів економії людських та майнових ресурсів, і спрямовуються на досягнення поразки супротивником [7]. Отже, зміст оборони в межах військової науки полягає у вжитті заходів, спрямованих безпосередньо на ураження супротивника.

В межах адміністративно-правової науки визначається дещо відмінний підхід до розуміння категорії «оборона» застосовується загальновизнаний підхід, що її зміст полягає у вжитті комплексу взаємопов'язаних, але при цьому різнопланових заходів в різних сферах суспільного життя (в сфері економіки, політики, інформаційного впливу, військового оснащення тощо), необхідність яких обумовлюється вимогами відвернення збройного нападу як внутрішнього, так і зовнішнього, включаючи використання Збройних Сил України, а також вжитті заходів супротиву як складової міжнародних зобов'язань [8, с. 366]. В.В. Сокурєнко для ефективності оборони визначає необхідним вжиття сукупності організаційних, економічних, соціальних, правових, науковотехнічних й інших заходів [9, с. 40-42].

Таким чином, в межах адміністративно-правової науки обстоюється розуміння поняття оборони як сукупності організаційних, економічних, соціальних, правових, науково-технічних заходів, що у сукупності здатні забезпечити ефективність відвернення зовнішнього чи внутрішнього нападу чи вторгнення.

Перелік посилань

1. Грушко І.І. Забезпечення державних інтересів у безпековій політиці Європейського Союзу. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 21.07.01 – забезпечення державної безпеки України. – ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом», Київ, 2021. 235 с.

2. Грушко І. І. Концепт безпеки в політико-правовому забезпеченні інтеграційних процесів країн європейського союзу. *Юридична наука*. 2019. № 11. Том 2. С. 178–182.

3. Грушко І. І. Національні інтереси в контексті міжнародної правосуб'єктності країн-членів ЄС. Чорноморські наукові студії: матеріали Шостої Всеукр. мультидисциплінар. конф. (м. Одеса, 15 трав. 2020 р.) Одеса: Міжнар. гуманітар. ун-т. 2020. С. 230–234

4. Шкідченко В.П., Кохно В.Д. Воєнна безпека як категорія воєнної науки та складова національної безпеки України. *Наука і оборона*. 2000. № 2. С. 3–7

5. Про національну безпеку України: Закон України від 21 черв. 2018 р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>

6. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року «Про Стратегію воєнної безпеки України»: Указ Президента України від 25 березня 2021 року №121/2021. URL.: <https://www.president.gov.ua/documents/1212021-37661>

7. Основи військового управління : навч. посіб. / С. Ю. Поляков, А. І. Куртов, В. С. Полікашін та ін. ; за заг. ред. С. Ю. Полякова. Х. : НУ ЮАУ, 2014. 344 с.

8. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник: у 2 т. / ред. кол.: В.Б. Авер'янов (голова) та ін. Київ : Юрид. думка, 2005. Т. 2: Особлива частина. 2005. 624 с.

9. Сокурєнко В.В. Публічне адміністрування сферою оборони в Україні : дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2016. 574 с.